

dr hab. Joanna Kic-Drgas, prof. UAM

Poznań, 13.11.2024 r.

Instytut Lingwistyki Stosowanej

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recenzja

rozprawy doktorskiej pani magister Joanny Kozłowskiej

**pt. „Frazeologia języka prawnego w unijnym orzecznictwie – analiza porównawcza
wsparta korpusowo niemieckich i angielskich wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii
Europejskiej”**

Przedmiotem przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej pani magister Joanny Kozłowskiej napisanej pod kierunkiem dr. hab. prof. UŁ Stanisława Goźdz-Roszkowskiego oraz dr Agnieszki Stawikowskiej-Marcinkowskiej w Katedrze Języków Specjalistycznych oraz Komunikacji Międzykulturowej Uniwersytetu Łódzkiego jest analiza porównawcza korpusów niemieckich i angielskich wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Autorka wskazuje na cel swojej pracy, który identyfikuje jako zbadanie kategorii pragmatycznych i funkcjonalnych we frazeologii prawniczej poprzez zastosowanie metody tradycyjnej w połączeniu z analizą opartą o przygotowany korpus (s. 8), następnie Autorka także wskazuje, że chciałaby stwierdzić czy metoda oparta na analizie zbitek wielowyrazowych ma zastosowanie we frazeologii niemieckiej (s. 9).

Struktura rozprawy

Rozprawa liczy 221 stron i składają się na nią: wprowadzenie, sześć rozdziałów, bibliografia (s. 202-214), osobno wyodrębnione akty prawne (s. 214-215), streszczenie w języku polskim (s. 215-216), streszczenie w języku angielskim (s. 219-221).

We wprowadzeniu Autorka wyjaśnia główne cele pracy, pytania badawcze oraz poglądowy przegląd najważniejszych kwestii omówionych w poszczególnych rozdziałach pracy. Struktura rozprawy nie budzi zastrzeżeń, ma przejrzysty i logiczny charakter.

Ocena merytoryczna rozprawy

Rozdział pierwszy (s. 12-24) Autorka słusznie poświęciła wyjaśnieniu paradygmatu frazeologii. Najpierw omówione zostało tradycyjne podejście do frazeologii w kontekście języka ogólnego. Następnie, Doktorantka skupia się na terminie frazemu jako najmniejszej jednostki leksykalnej. Kolejny podrozdział traktuje o frazeologii w kontekście języków specjalistycznych. Praca bardzo skorzystałaby z wprowadzenia podrozdziału dotyczącego rozróżnienia między LSP i Fachsprache (więcej na ten temat Gajewska & Sowa 2014; Gucza 2013; Roelcke, 2020; Vlachopoulos 2018). Autorka wyjaśnia oba terminy bardzo krótko w przypisie na stronie 13, ich dogłębnierze przedstawienie jest o tyle istotne, że w pracy porównywane są korpusy dotyczące dwóch języków (niemieckiego i angielskiego), a różnice w sposobie definiowania języków specjalistycznych na gruncie niemieckim i angielskim mogą przełożyć się na otrzymane wyniki. W dalszej części rozdziału rozważania skupiają się wokół definicji i klasyfikacji frazemów specjalistycznych, ten fragment jest szczególnie ciekawy i bardzo dobrze ufundowany teoretycznie. Autorka wprowadza elementy krytycznej analizy, której trochę zabrakło w poprzednich podrozdziałach. Podrozdział 1.5 jest poświęcony klasyfikacji frazemów prawniczych.

W następnej części Autorka definiuje związki wielowyrazowe, kolokacje, wyrażenia czasownikowo-rzeczownikowe, latynizmy i frazemy funkcjonalne. Zaproponowana klasyfikacja jest omówiona z dużą starannością i wzbogacona o własne obserwacje Autorki, stanowi zatem dojrzałą analizę. Zaproponowałabym przy każdym z podpunktów dla zwiększenia czytelności dodanie niemieckiego terminu, w aktualnej wersji takie określenie jest tylko w dwóch miejscach. Nie do końca jest dla mnie jasne ograniczenie literatury przedmiotu w tym rozdziale tylko do źródeł niemieckojęzycznych (co Autorka deklaruje na stronie 12), skoro praca zakłada analizę kontrastowną, co więcej, wykorzystanie metody stosowanej dotychczas w analizie frazemów anglojęzycznych.

Rozdział drugi (s. 45-79) poświęcony został opisowi, w jaki sposób frazeologia może wykorzystać lingwistykę korpusową, a także jak lingwistyka korpusowa może przyczynić się do wyodrębnienia frazeologii. Pierwszy podrozdział Autorka poświęciła wpływowi lingwistyki korpusowej na frazeologię. Przegląd podejść i możliwości aplikacyjnych metod korpusowych stanowi bardzo ciekawy materiał. Niemniej warto by ten rozdział wzbogacić o nowsze

publikacje z obszaru lingwistyki korpusowej jak choćby Pastor i Mitkov (2022), Perez-Paredes i Curry (2024). Nie jestem przekonana czy *approach* (stanowiący pojęcie szersze odnoszące się do problemu badawczego) można w kontekście zastosowanego badania stosować wymiennie ze słowem *methodology*, które z kolei odnosi się do fizycznego zastosowania określonych narzędzi badawczych (odnoszę się do s. 51). Rozumiem, że zbitki wielowyrazowe mogą stanowić teorię określonego podejścia do badania korpusowego a jednocześnie ich wyodrębnianie może być stosowane jako metoda, niemniej jednak opis pozostawiony w obecnej formie jest dla mnie niejednoznaczny i mylący (s. 51).

W kolejnym, trzecim podrozdziale Autorka opisuje frazeologię z perspektywy lingwistyki korpusowej. W dalszej części rozdziału Autorka wskazuje na wkład lingwistyki korpusowej do rozwoju frazeologii prawniczej. Na szczególną uwagę zasługuje graficzna prezentacja tab. 3 w sposób syntetyczny prezentująca wyniki przeprowadzonej przez Autorkę analizy literatury. W ostatnim podrozdziale Autorka skupia się na sekwencjach semantycznych jako elementach kategorii frazeologii prawniczej. Rozdział trzeci zamyka część empiryczną pracy, która została napisana w sposób bardzo przejrzysty z zachowaniem adekwatnego aparatu pojęciowego.

Rozdział trzeci (s. 79-104) został poświęcony opisowi dostępnych narzędzi i platform do analizy korpusu. Autorka w syntetyczny sposób rozważa zalety i wady oraz możliwości Sketch Engine jako narzędzia badawczego. W drugiej części rozdziału (3.2.1) który Autorka zatytułowała *Specific purpose of the compilation* wskazuje na cele przeprowadzonego badania, w tym miejscu brakuje, moim zdaniem, nawiązania do sformułowanych przez Autorkę na stronie 9 pytań badawczych. Następnie Autorka omawia kontekst, w którym powstał analizowany przez nią korpus, co rzeczywiście, jest niezwykle istotnym elementem, także w kontekście jego dalszej oceny i weryfikacji. Jeśli rozdział miał stanowić opis metodologii zastosowanej w badaniu, to zdecydowanie powinien być poszerzony o kryteria doboru materiału badawczego, odniesienia metodologiczne, wskazanie na próbę badawczą, sposób tworzenia list referencyjnych, zestawienie informacji o korpusie angielskim i niemieckim, aby czytający miał jasny przekaz, co do zastosowanego rygoru badania. Sama Autorka definiuje rozdział jako opis wstępnego etapu badania (s. 102), natomiast brakuje, moim zdaniem opisu metodologii badania.

Rozdział czwarty (s. 104-160) rozpoczynają informacje dotyczące korpusu niemieckiego, które z mojej perspektywy należą do metodologii badania. Sama Autorka definiuje cel badania jako: „provide a better insight into legal phraseology from the functional

perspective” (s. 104), w tym celu mgr Kozłowska uwzględnia klasyfikację przyjętą przez Goźdz-Roszkowskiego (2011), słusznie zauważa, że ze względu na specyfikę języków angielskiego (dla którego typologia została wstępnie rozwinięta) i niemieckiego, klasyfikacja musi zostać zmodyfikowana, co zresztą czyni. W rozdziale znajdują się urywki danych metodologicznych, których oczekiwałam w rozdziale trzecim, niemniej całość należałoby przed ewentualnym drukiem usystematyzować. Mimo, że Autorka awizuje, iż rozdział będzie poświęcony językowi niemieckiemu, to na stronie 112 porównuje wersję niemiecką i angielską, co zasadniczo okazuje się być celem kolejnego rozdziału, warto byłoby to usystematyzować. Sama analiza zaproponowana przez Autorkę jest wykonana bardzo skrupulatnie z dużą szczegółowością i krytycznym spojrzeniem. Uważam, że na bardzo duże uznanie zasługuje podjęcie dotychczas nieanalizowanej w języku niemieckim tematyki oraz duża dojrzałość naukowa w przeprowadzonej analizie, na którą składają się własne obserwacje Autorki oraz krytyczne podejście do niektórych z cytowanych źródeł.

Rozdział piąty (s. 160-193) został poświęcony analizie korpusu angielskiego, Autorka porównuje wyniki pozyskane przy analizie korpusu języka angielskiego z wynikami na korpusie niemieckim, traktując korpus angielski jako punkt odniesienia dla swoich rozważań. Autorka bada kategorie funkcjonalne w oparciu m.in. o kontekst, w jakim się pojawiają. Na początku rozdziału Autorka bardzo skrótowo nawiązuje do zastosowanej procedury badawczej, powtarzając, niejako, niektóre informacje, które zostały już wcześniej zawarte w rozdziale trzecim. Jest to kolejny argument za uporządkowaniem metodologii i oddzieleniem jej od przedstawianych wyników i dyskusji o nich. Analiza przeprowadzona w rozdziale piątym stanowi bardzo ciekawy wywód pozwalający na potwierdzenie postawionej przez Doktorantkę hipotezy badawczej.

Rozdział szósty (s. 193-202) jest podsumowaniem przeprowadzonego badania wraz z najważniejszymi wnioskami. Autorka podzieliła rozdział na trzy podrozdziały, które odnoszą się do zauważonych ograniczeń badania, korelacji między prawem a językiem a także możliwego zastosowania pozyskanych wyników.

Mimo wskazanych w recenzji uwag, założenia metodologiczne, cele oraz narzędzia badawcze należy uznać za poprawne, a analizę korpusu badawczego za przeprowadzoną bardzo rzetelnie. Wyniki przeprowadzonych badań Autorka przedstawia w sposób zrozumiały i spójny.

Kwestie formalne

Praca została dobrze przygotowana pod względem formalnym, niemniej warto zwrócić uwagę na kilka kwestii, które wymagałyby dopracowania.

- Proponuję tłumaczenie wszystkich cytatów z języka niemieckiego (brak tłumaczenia m.in. na stronie 16). Brak konsekwencji w oznaczaniu cytatów - czasem cytat jest w cudzysłowie (np. s. 16) czasem nie (np. s. 17).
- Brak jest konsekwencji w zapisie - termin „juristische Phraseologie” powinien zostać przetłumaczony - Bielawski (2022) resigns from referring to LSP language, deciding the title of his study as “Juristische Phraseologie” (s. 21).
- Proponowałabym raczej tłumaczenie reference to subject content specific knowledge w odniesieniu do Fachbezogenheit (s. 18).
- Niezbędne jest poprawienie jakości większości ilustracji np. rys.1 jest nieczytelny, zastrzeżenia budzi także jakość rys. 4 także rys. 12 wymaga poprawy.
- Niefortunne sformułowania gramatyczno-stylistyczne np.:
 - « The discussion above has argued that pragmatic phrasemes can be analyzed on syntactic, lexical, and textual levels » (s. 44)
 - « Although much important work has been carried out on lexical bundles in legal genres, many important issues remain unsolved, and a number of questions still require deeper research to be solved » (s. 70) – generalizacja
 - « It is observed in the literature that there is a visible discrepancy between the two approaches to phraseology with different fields of interest and applied methodologies » (s. 45)
 - « The bundle *the right to* indicate the particular right of an individual, which comes from different legal acts (at EU or national level) » (s. 173)
- Proponuję ustandaryzowany zapis opisów nad tabelą i pod rysunkiem, przyjęty w większości czasopism i wydawnictw.
- Autorka powinna w cytowaniach raczej odnosić się do pierwotnego źródła a nie bazować na cytatach „z drugiej ręki”, np. (Hyland 2008: 14 in Goźdz-Roszkowski 2011: 137) ze s. 63.
- Należało by się także zastanowić, czy rozwidlenie rozdziałów aż do czwartego poziomu jest niezbędne (w rozdziale 4).

Wnioski końcowe

Praca została solidnie napisana i poszczególne rozdziały budują logiczną zwartą całość, którą Doktorantka uzupełnia rzetelnym badaniem i dobrze sformułowanymi wnioskami. Mimo wymienionych w recenzji uchybień uważam, że przedłożona do recenzji praca jest bardzo wartościowa i wypełnia istniejącą lukę badawczą wskazując bardzo ciekawy, dotychczas nie zbadany kierunek badań. Przeprowadzona analiza świadczy o posiadaniu przez Autorkę nie tylko ogólnej wiedzy językoznawczej, ale również umiejętności analitycznych.

Ze względu na poruszoną tematykę i nowatorski rekomenduję pracę p. mgr Kozłowskiej do publikacji.

Konkludując, przedłożoną do recenzji dysertację oceniam pozytywnie. Praca w pełni spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stawiane pracom składanym przez osoby ubiegające się o stopień naukowy doktora.

W związku z powyższym przedkładam wniosek o dopuszczenie pani mgr Joanny Kozłowskiej do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora.

Bibliografia

- Gajewska, E./ Sowa, M. (2014). *LSP, FOS, Fachsprache... Dydaktyka języków specjalistycznych*. Lublin: Werset.
- Grucza, S. (2013). *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*. Warszawa: IKL@.
- Pastor, G./ Mitkov, R. (eds.) (2022). *Computational and corpus based Phraseology*. Cham: Springer.
- Pérez-Paredes, P./ Curry, N. (2024). Epistemologies of corpus linguistics across disciplines, *Research Methods in Applied Linguistics*, 3(3), <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2772766124000478>
- Roelcke, T. (2020). Berufssprache und Berufliche Kommunikation – eine konzeptionelle Klärung. *Sprache im Beruf*, 1, 3-17.
- Vlachopoulos, S. (2018). LSP and Translation. In K. Malmkjaer (ed), *The Routledge Handbook of Translation Studies and Linguistics*. (pp.425–440) London: Routledge.

Joanna Ilic-Dugus